

NEUROBIOLOGISKE MEKANISMER KNYTTET TIL RUS, AVHENGIGHET OG AVVENNING

Jørg Mørland
professor, dr.med. UiO
divisjonsdirektør, Folkehelseinstituttet

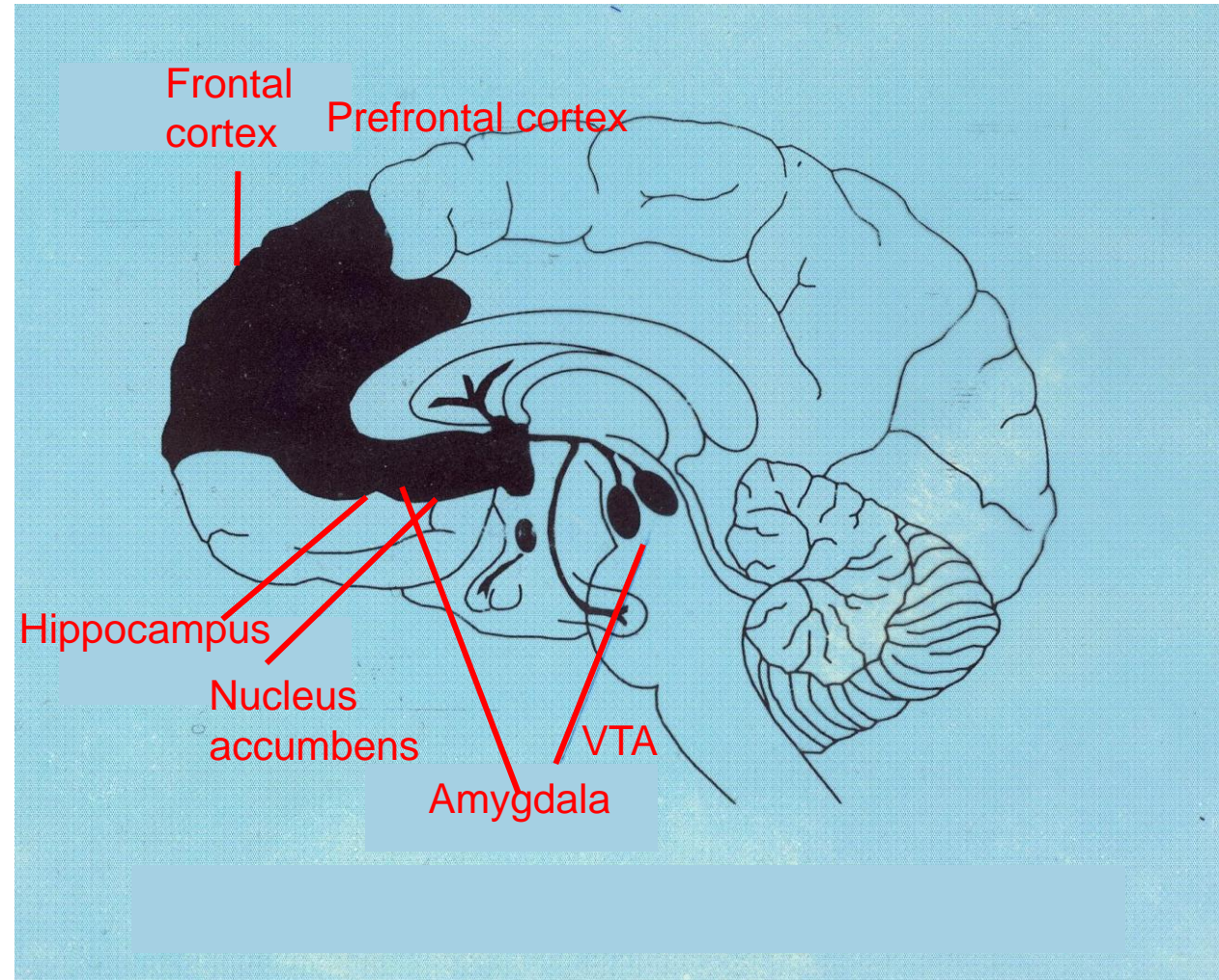

Det mesolimbiske striocorticale system

Av betydning for:

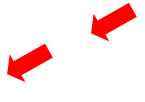
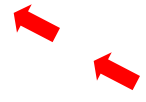
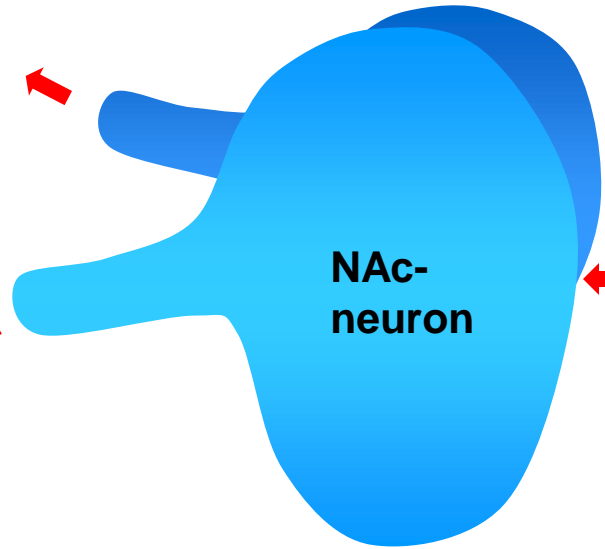
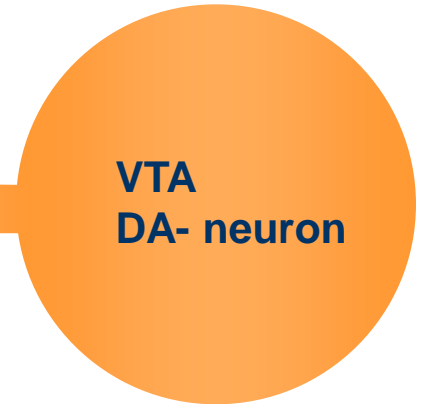
Valg
Impulsivitet
Feilkontroll
Hukommelse
Innlæring
Angst
Belønning (liking)
Motivasjon } (wanting)
Betydning }
Forventning (placebo)

Integrering av
emosjoner,
kognitive funksjoner
og adferd; bl.a. ved
"naturlige stimuli"

Natural stimulation:

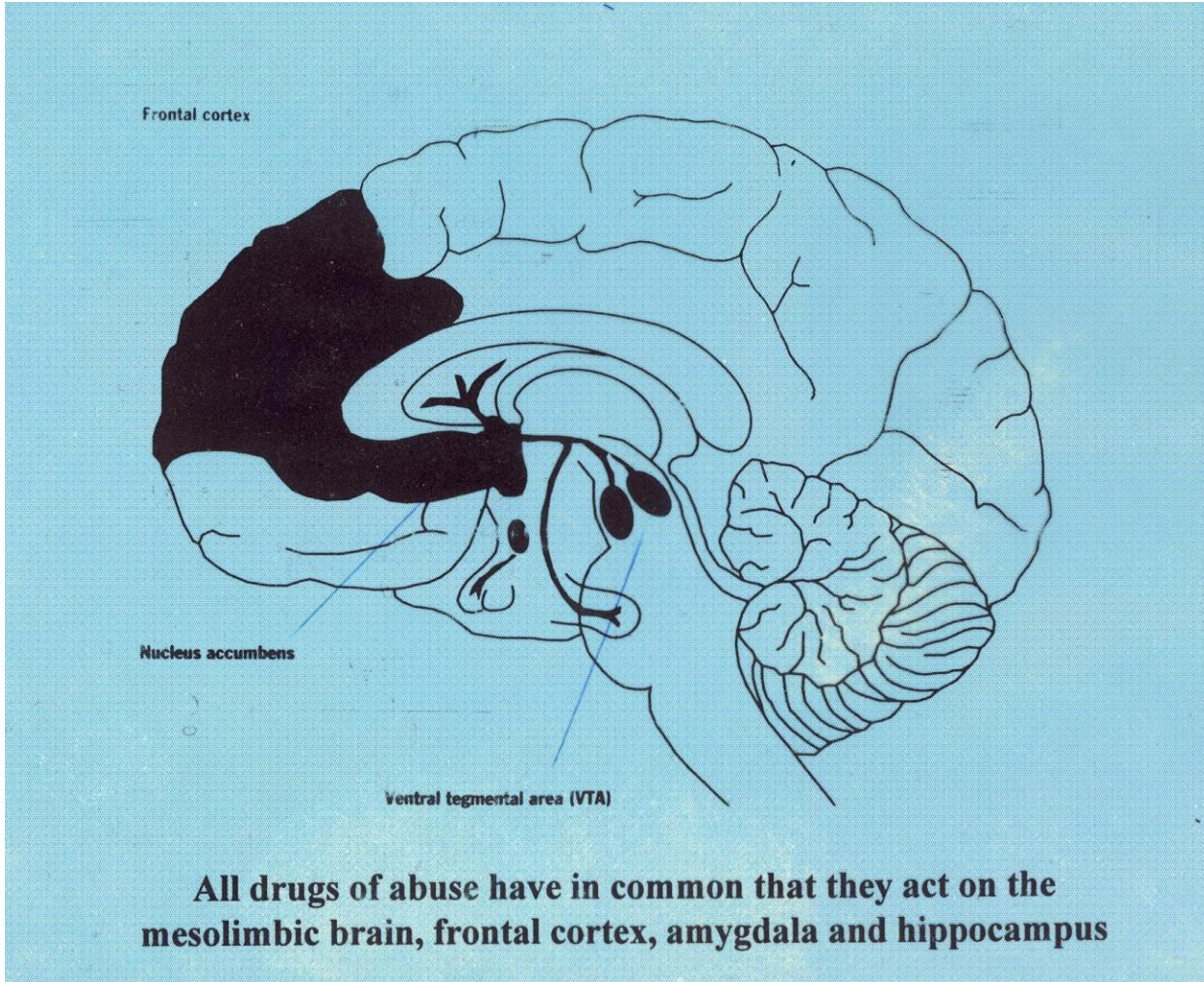
- Food
- Water
- Social interaction
- Sex
- Nursing

Reward
Euphoria
"Liking"

Salience
Motivation
"Wanting"

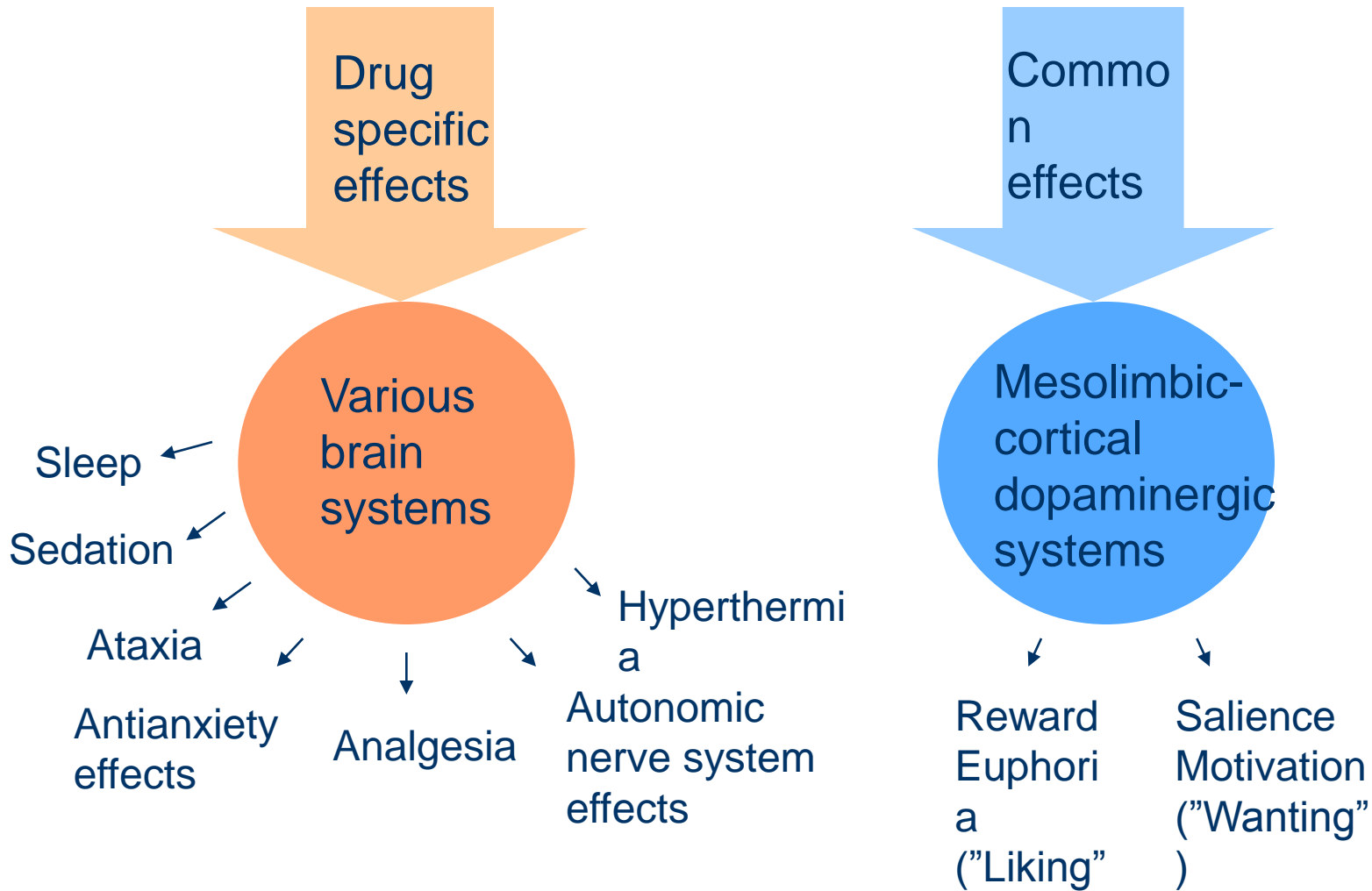
- Noen rusvirkninger er felles for alle rusmidler
- Det er bare rusmidlene som har disse (f.eks. vil andre psykofarmaka som antidepressiva, antipsykotika m.fl. ikke gi disse rusvirkningene)
- Disse fellesvirkningene (basalrusen) formidles via endret aktivitet i sentrale strukturer i hjernen, der rusmidlene kan virke direkte og indirekte og der endring i dopaminformidlet signaloverføring står sentralt

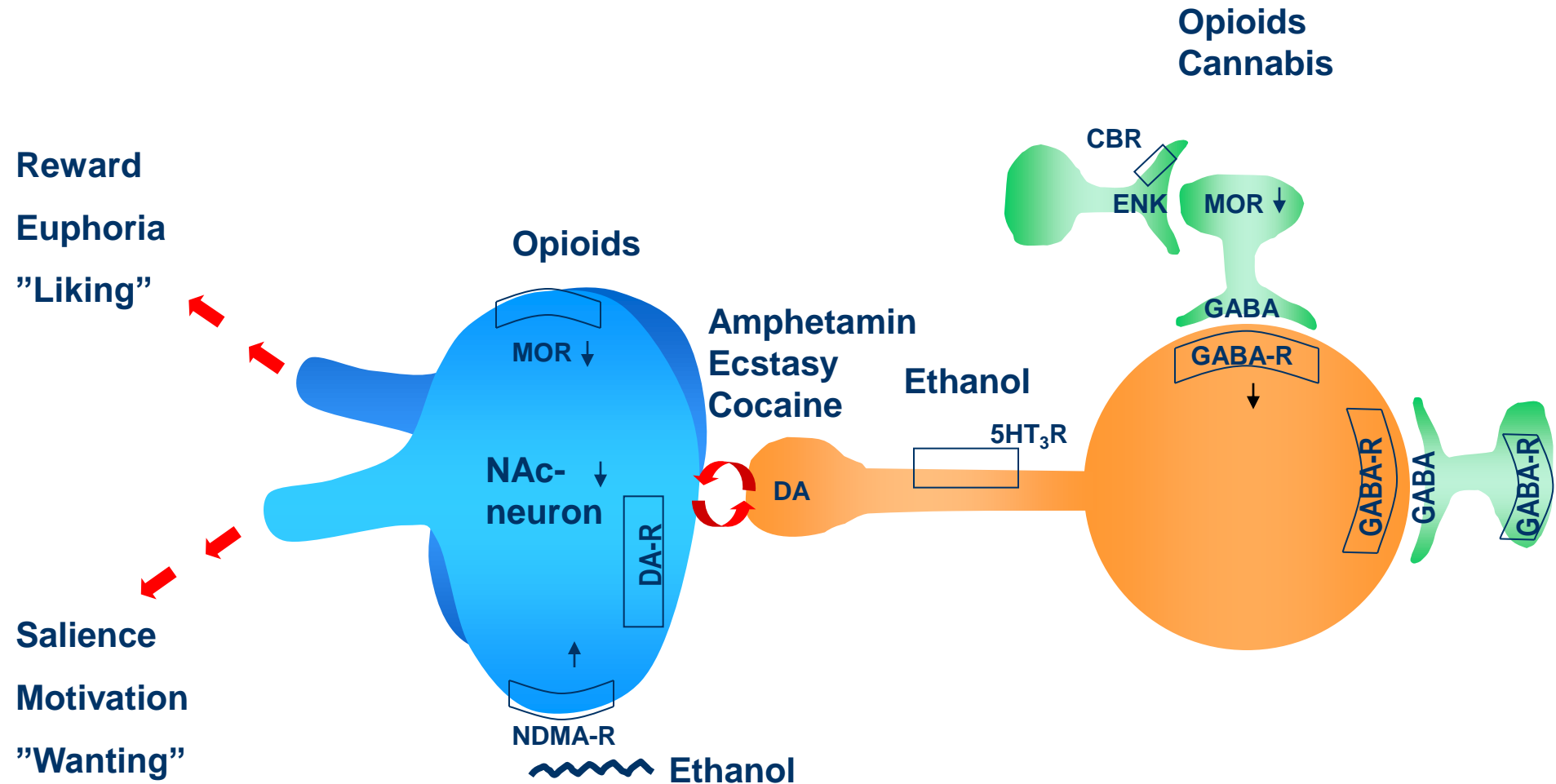
Acute effects of drugs of abuse

Alcohol, cannabis, opioids, stimulants,
nicotine, hallucinogens, PCP

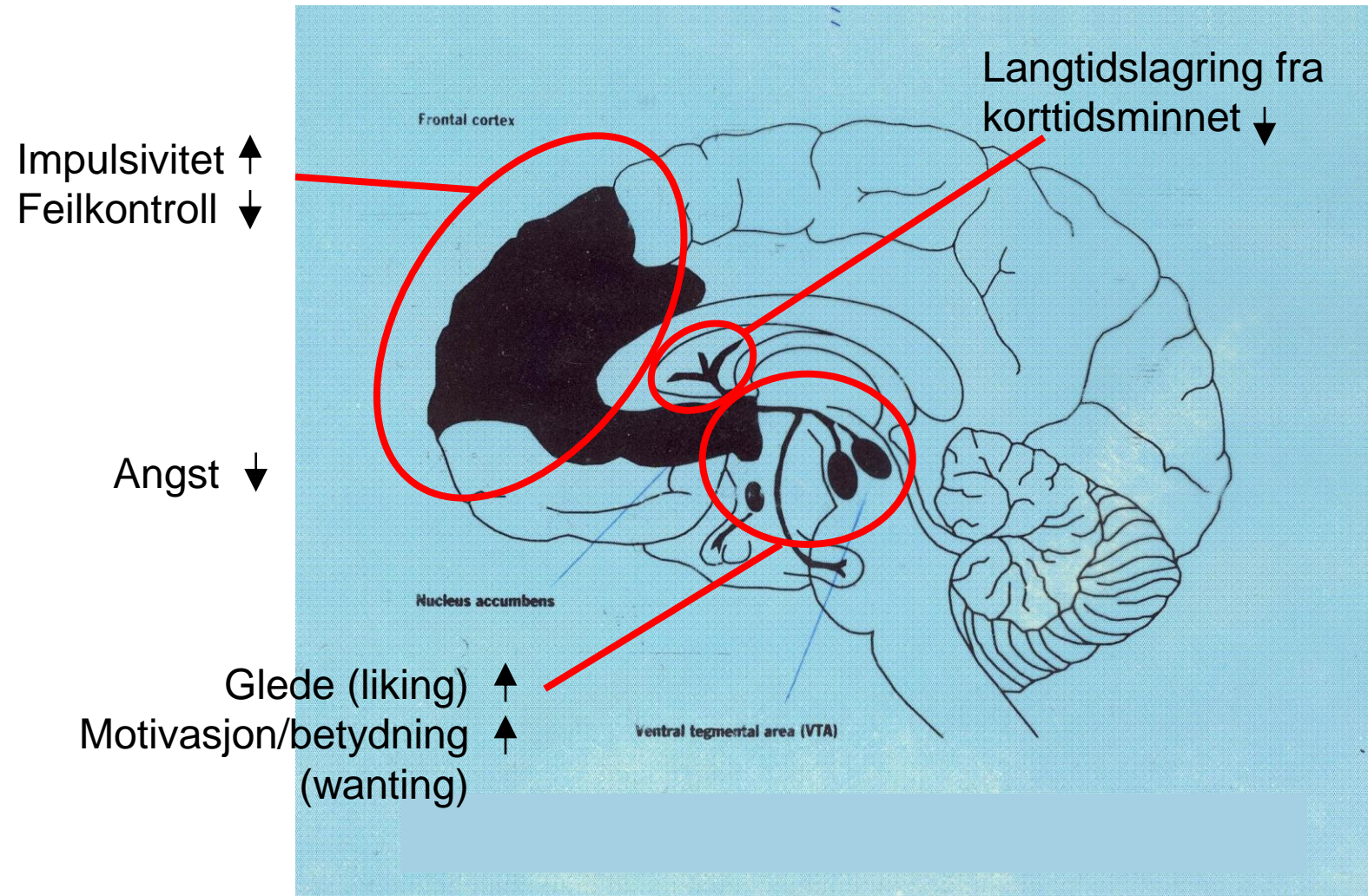

Akutte effekter av rusmidler

Ved rusmiddelbruk (enkeldose)

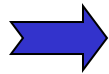

”BASAL-RUSEN”

- Glede (stemningsheving)
- Motivasjon/betydning
- Økt impulsivitet
- Redusert registrering og kontroll av feil
- Redusert langtidslagring fra korttidsminnet

En attraktiv tilstand

”TILLEGGSRUS”

Stoffspesifikk – andre hjerneområder

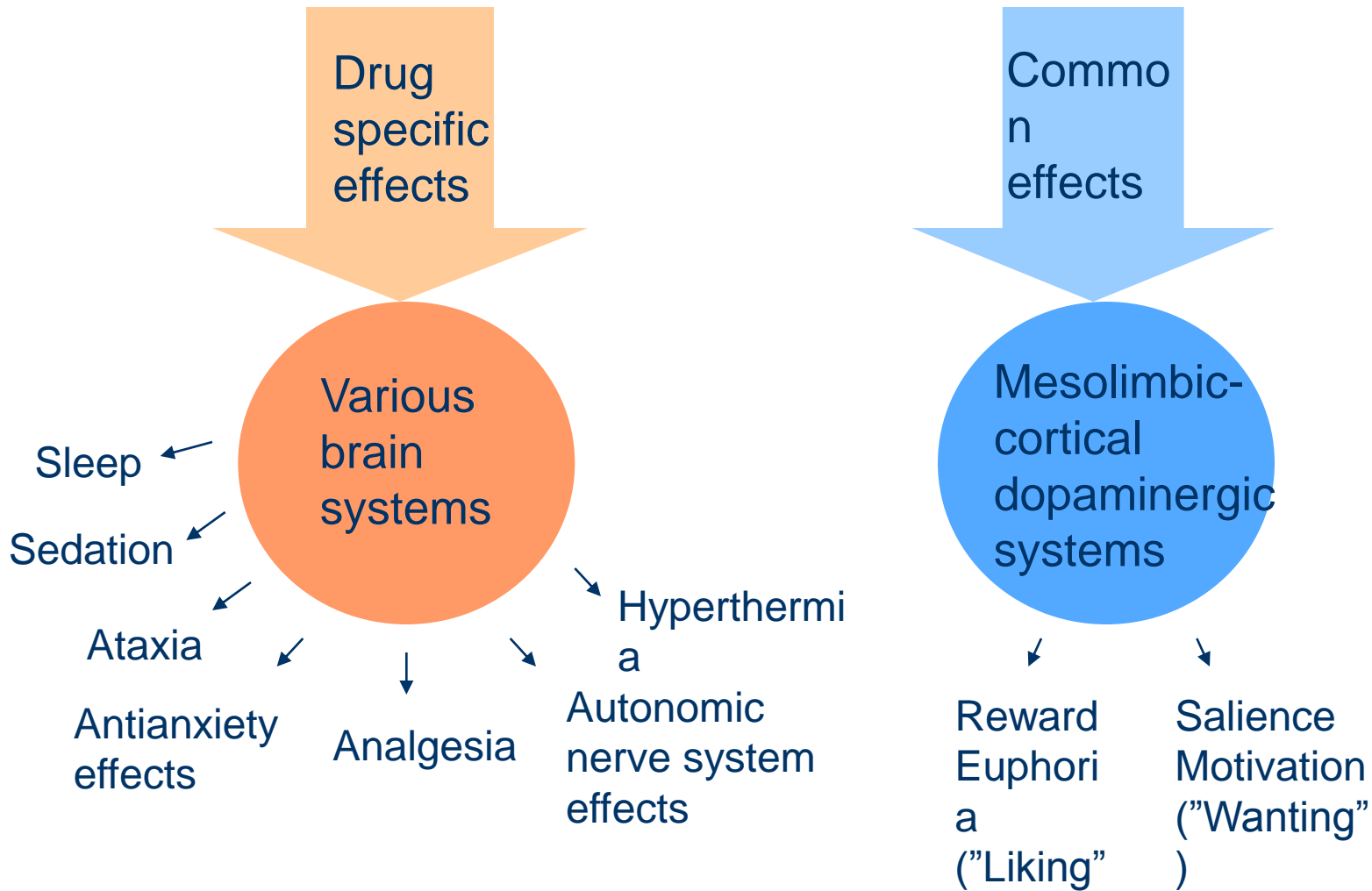
Høydoseeffekter: - hypertermi/hypotermi
- respirasjonsstans

Acute effects of drugs of abuse

Alcohol, cannabis, opioids, stimulants, nicotine, hallucinogens, PCP

Rusvirkning:

Summen av de virkninger som utløses via de(n) farmakologiske receptor(er) rusmidlet virker på

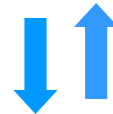

Rusmiddelbruk

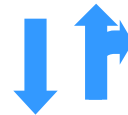
1. En enkelt gang

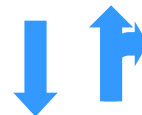
2. Sjelden, intet fast mønster

3. På fester, i helger etc.

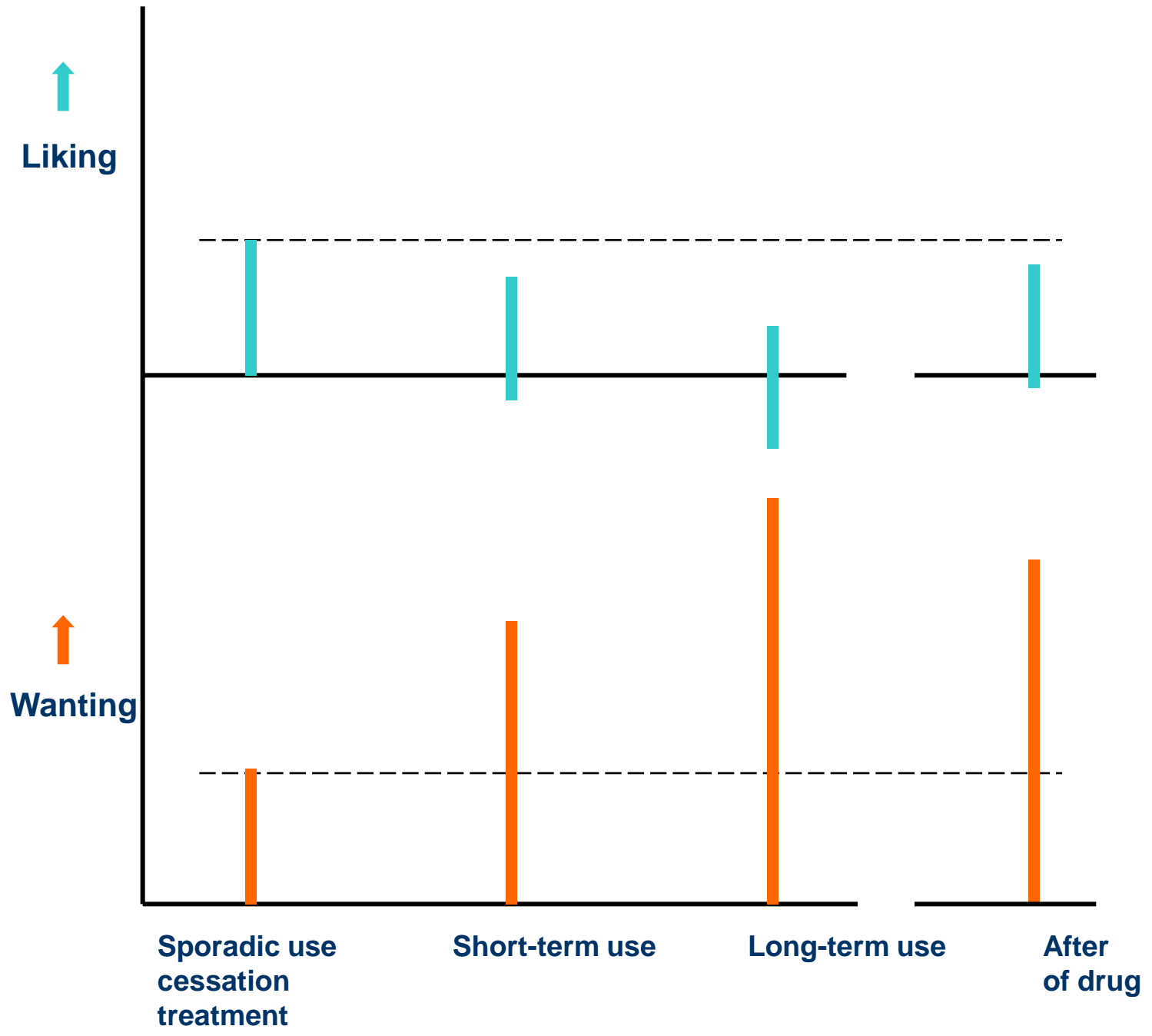
4. Mer tvangsmessig, regelmessig misbruk

5. Tvangsmessig, hyppig (evt. daglig), avhengighetspreget

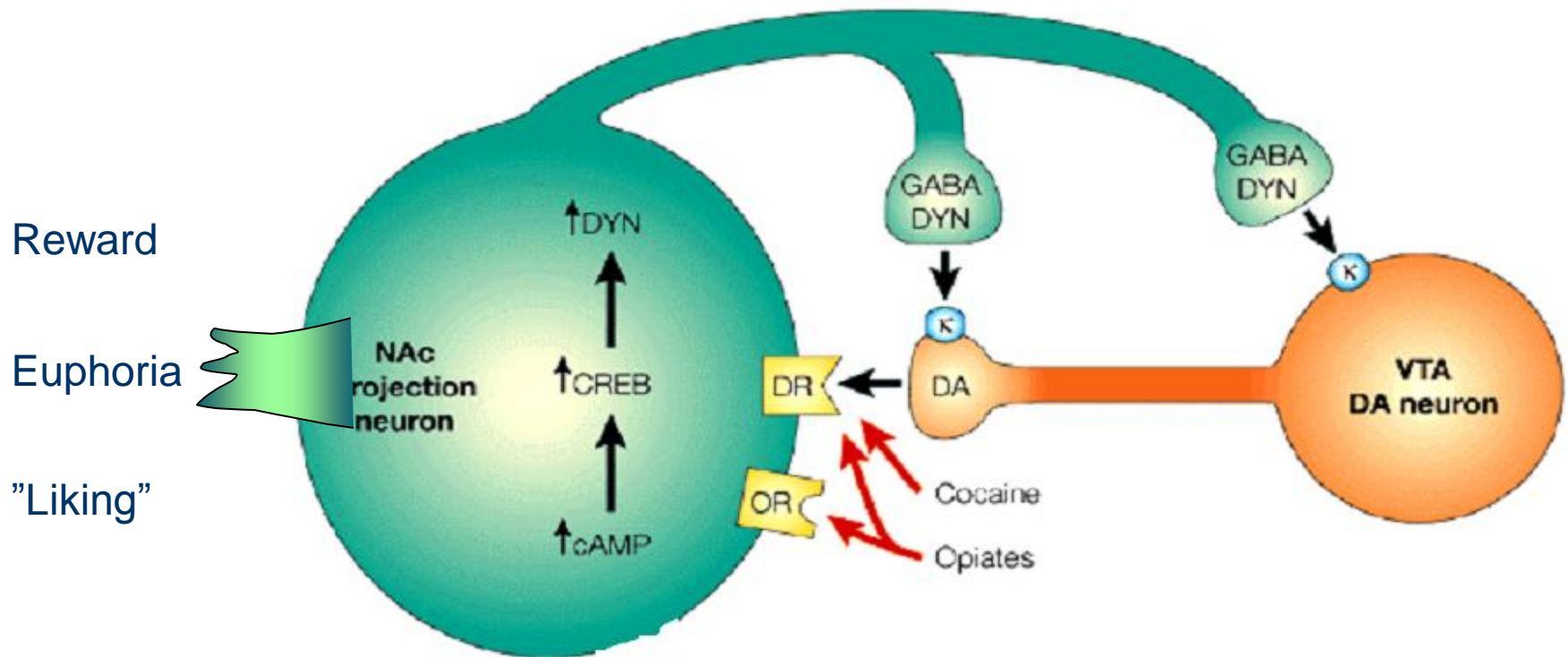

- Gjentatte enkeltepisoder med rus fører til langvarige endringer i disse deler av hjernen
- Disse endringene bidrar til å opprettholde rusmiddelbruken og forverre tilstanden i hjernen
- Langvarige, men reversible endringer – etter måneder/år

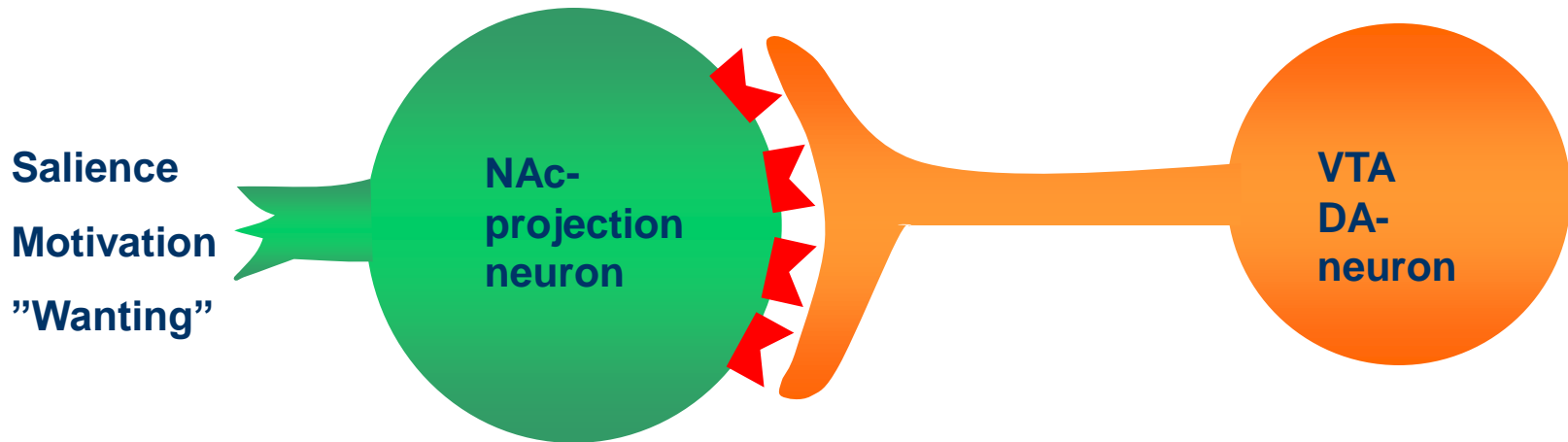

Down-regulation of "liking" after repeated stimulation

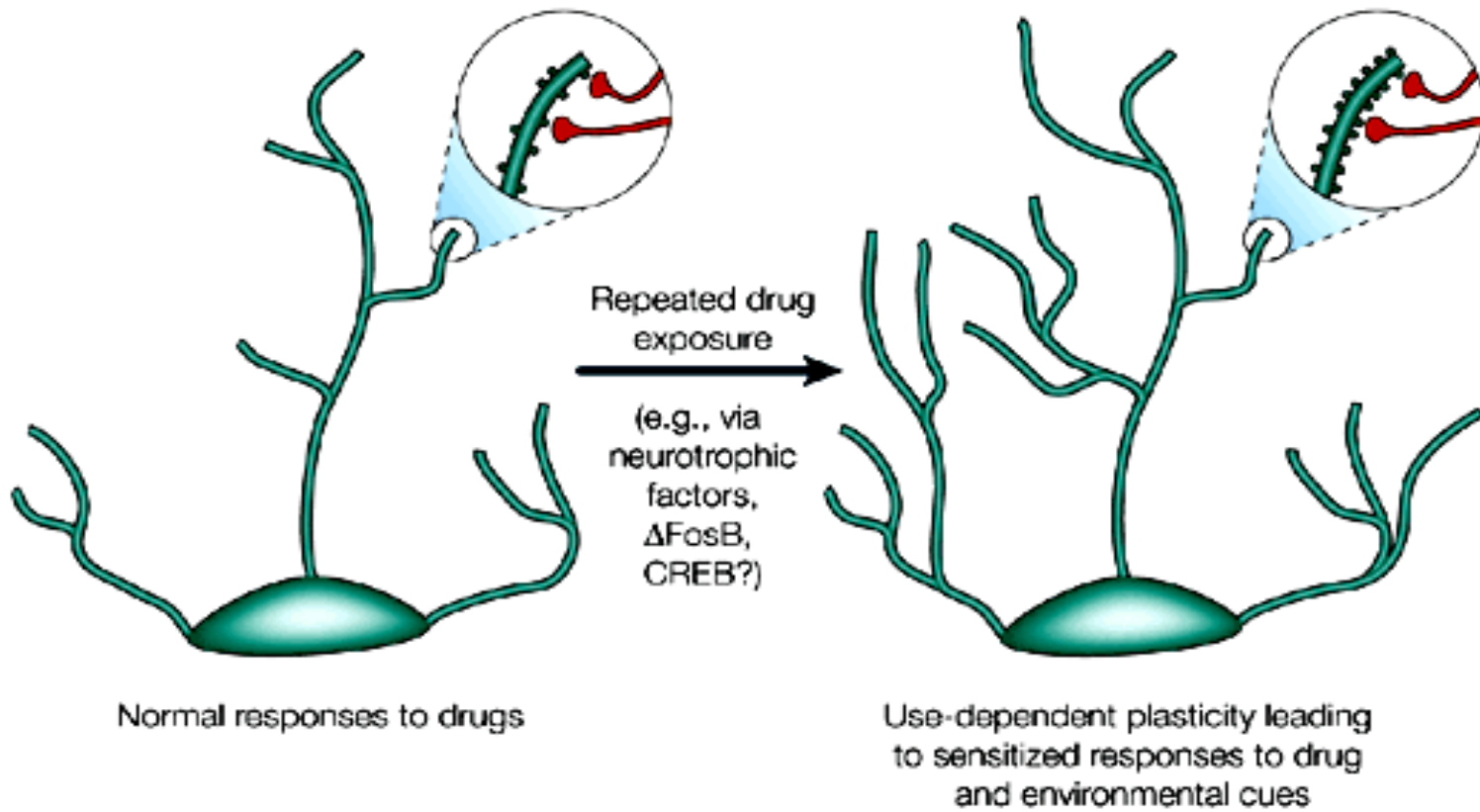

Up-regulation of "wanting" after repeated stimulation

Increased number of synapses and D2R

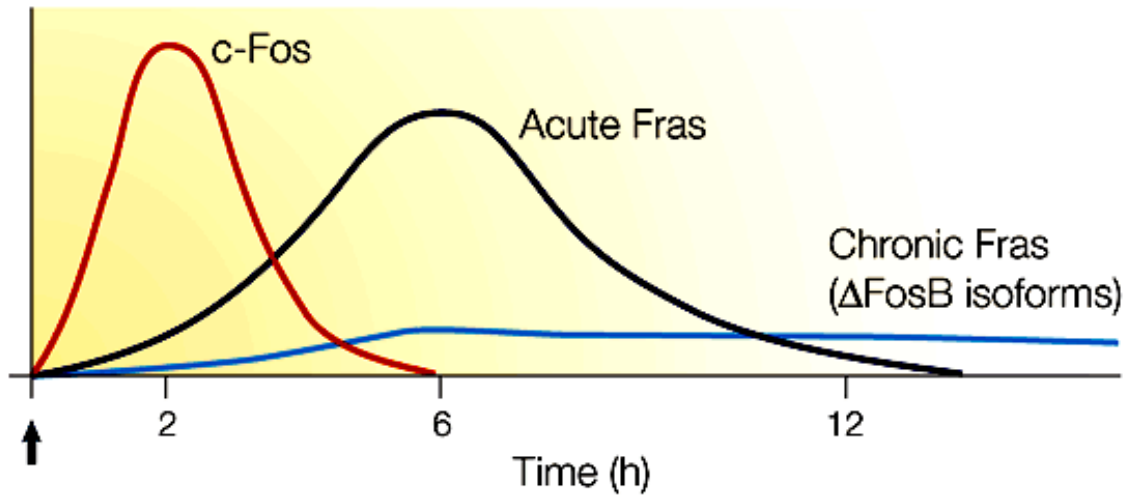

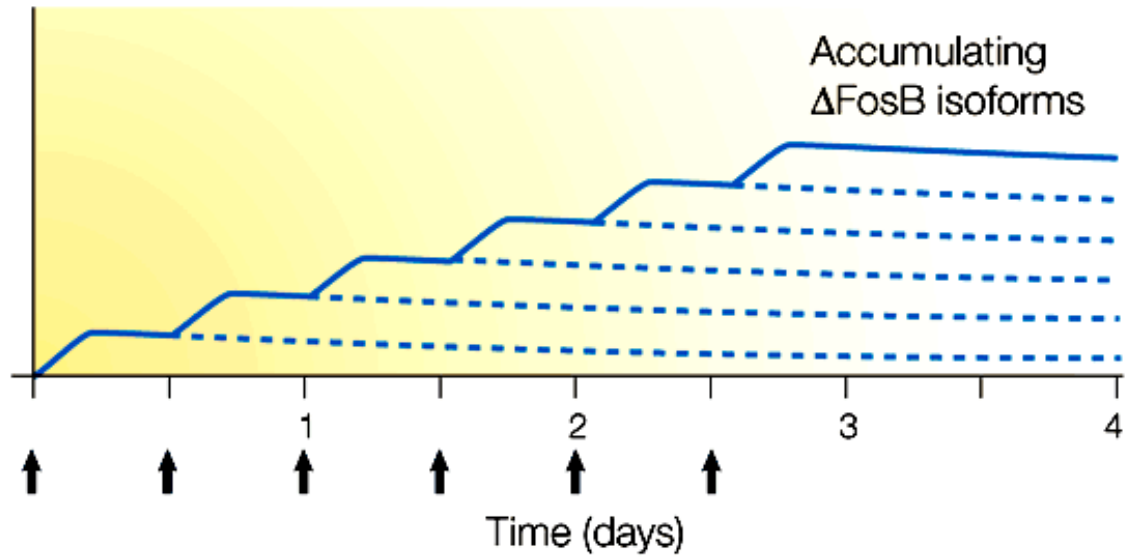
Gjentatte enkeltepisoder med rus vil etter hvert føre til en langvarig, men ikke nødvendigvis permanent tilstand

Acute

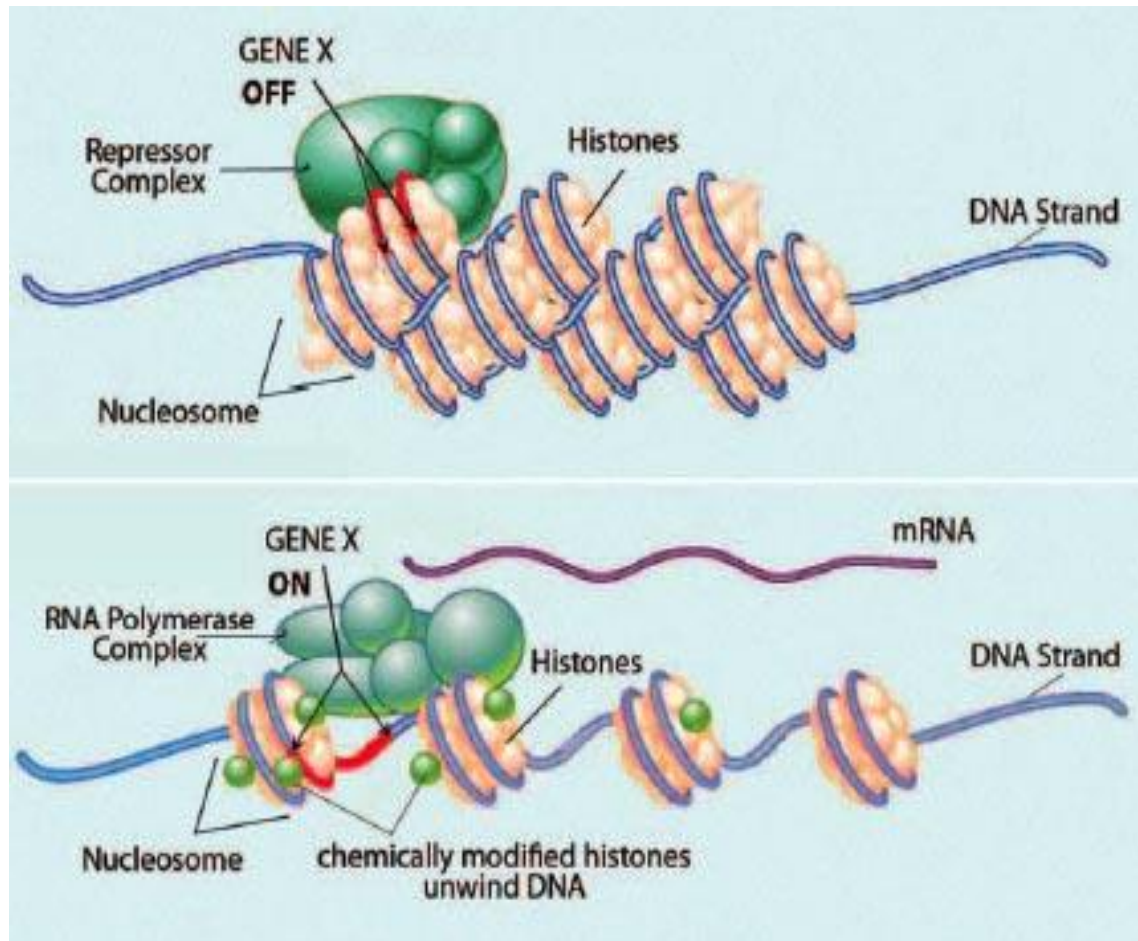
Chronic

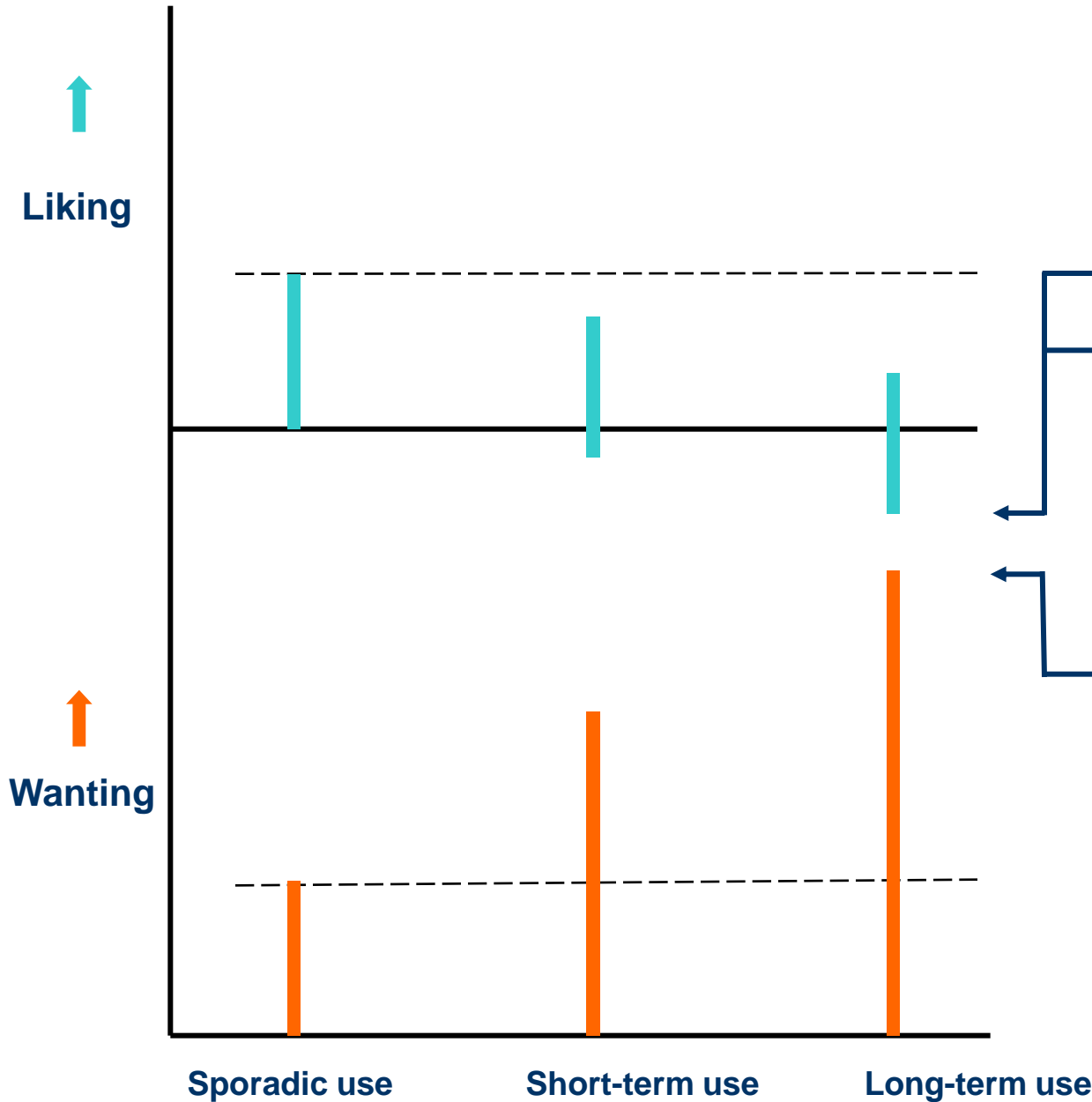

CHROMATIN AND DNA HELIX FORM CHROMOSOMES

Nucleosomes slide apart during chromatin remodeling, increasing transcription factors' access to a gene and thereby activating it. The DNA will then make mRNA, the blueprint for protein production.

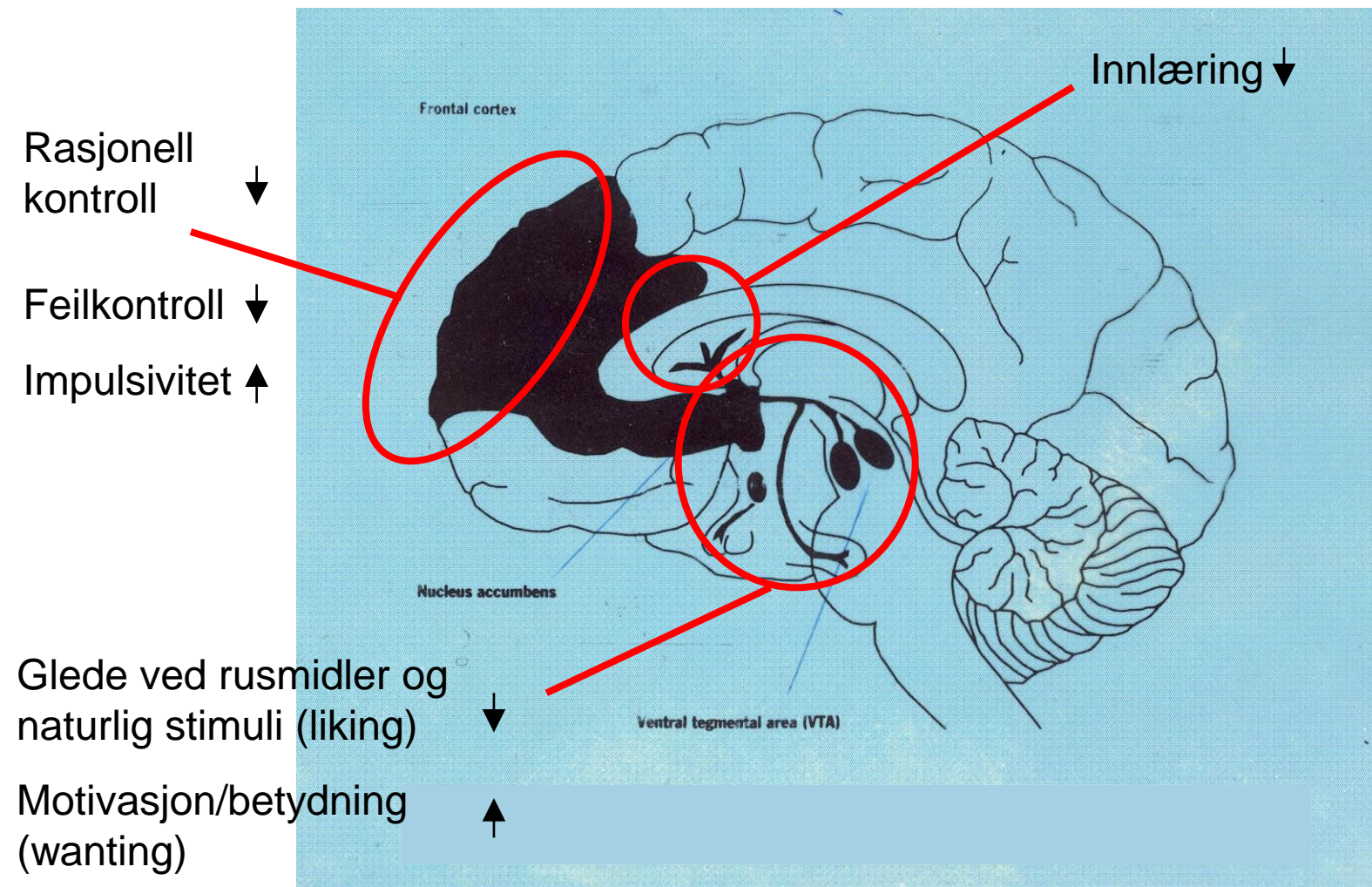

Increased risk of more drug taking because of:

- anhedonia
- decreased reward from natural stimulation (because of down-regulation)
- the increased motivation for use (craving) can be induced by:
  - small drug doses
  - cues
  - stress

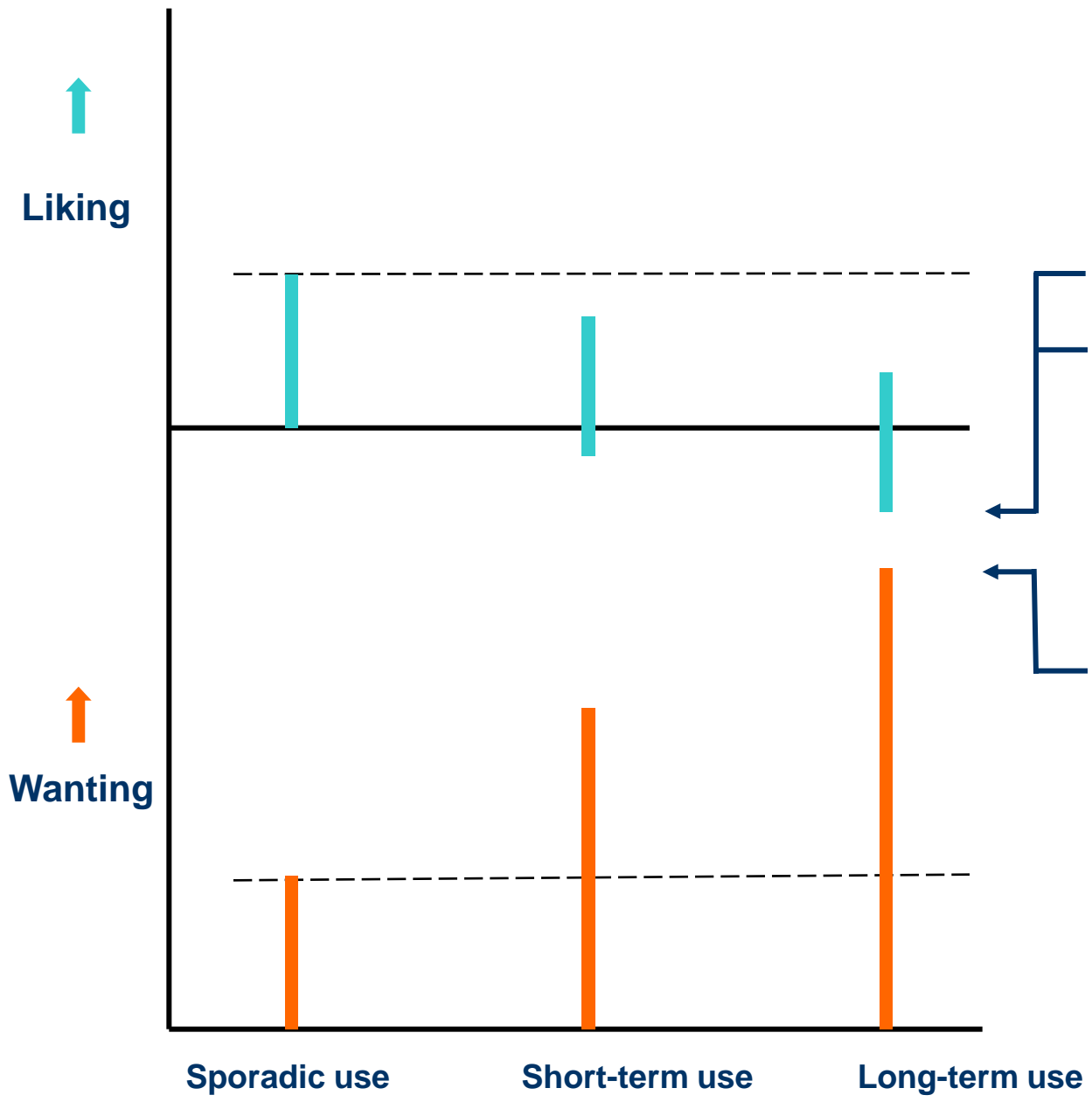
Etter gjentatt rusmiddelbruk (uten rusmiddel tilstede):
Langvarige funksjonelle og strukturelle endringer

SUM: Gjentatt bruk → Langvarige endringer → Øker motivasjonen for og hemmer motforestillinger mot ytterligere bruk

- Rusmidlenes akutt - virkninger er stor sett blitt langvarige
- Virkningene kan vedvare lenge (månedes/år) etter siste rusmiddelinntak
- Endringene blir mer omfattende jo lenger den gjentatte rusmiddelbruken pågår (og ved gjentatte abstinenser)

Increased risk of more drug taking because of:

- anhedonia
- decreased reward from natural stimulation (because of down-regulation)
- the increased motivation for use (craving) can be induced by:
  - small drug doses
  - cues
  - stress

Rusmiddelbruk

1. En enkelt gang
2. Sjelden, intet fast mønster
3. På fester, i helger etc.
4. Mer tvangsmessig, regelmessig misbruk
5. Tvangsmessig, hyppig (evt. daglig), avhengighetspreget

Komplekse neurobiologiske mekanismer (kun delvis kjent)

- 1) Knyttet til fysisk abstinens ved opphør
- 2) Knyttet til andre ubehag ved opphør
- 3) Knyttet til sterk rusmiddeltrang etter avsluttet bruk

Evt. fysiske abstinensreaksjoner

Fysiske abstinensreaksjoner for
- alkohol
- opiater
- benzodiazepiner
(puls, blodtrykk, hjerteaksjon, svette, gåsehud etc.)

Forebygge latent “craving”

- Unngå medikamenter med ruspotensiale:
  - benzodiazepiner
  - benzo-slektninger (z-hypnotika)
  - GHB
  - opioider
  - sentralnervøst stimulerende
    - amfetamin
    - bupropion (Zyban)
    - karisoprodol (Somadril)
- Unngå “cues”

Metadon: virkninger og bivirkninger

- "LAR har reddet mange liv og gitt mange stoffmisbrukere en bedre tilværelse..."
- Metadon har dokumentert effekt mht
  - Retensjon i behandlingen og heroin abstinens
  - Oppnåelse av andre mål har vært vanskeligere å dokumentere (Amato 05, sammenfatning av data fra over 12.000 pasienter)
- Metadon har også uheldige virkninger:
  - for den som er i behandling
  - for samfunnet

Oppsummering: Medikamentassistert rehabilitering av heroin (opioid)avhengige

- Mer kontrollert liv med mulighet for rehabilitering
- Bedre livskvalitet
- Mindre risiko for kriminalitet, somatisk sykdom mm
- Mindre risiko for overdosedød
- Avhengighet opprettholdes
- Kognitiv reduksjon, doseavhengig, bruk av andre stoff
- Medikamenter på avveie, overdosedød hos andre
- Skade på andre ved påvirket kjøring, mm.

K : Medikament alene er aldri nok

Kan reverseringen av det reversible påskyndes?

- Endringene i motivasjonsbanene har lang (års?) varighet, men anses reversible ved rusmiddelfrihet (fra alle rusmidler)
- Raskere reversering mulig?
hvis rusassosiasjon + agens (dyr)
hvis ” + kognitiv tilnærming,
avlæring hos mennesker?
- Fremtidig monitorering av spesifikk psykoterapi og medikamentelle strategier ved hjernebilder?

Status

Neurobiologisk tilnærming til rusfeltet:

- Er ikke ensbetydende med biologisk determinisme (det er fortsatt plass for "viljen")
- Gir ikke grunnlag for at dagens medikamentelle tilnærming (Metadon og Subutex®) er noen behandling av "avhengigheten"
- Gir grunnlag for å betrakte rusmiddelavhengighet som en selvpåført livsstilsfremkalt hjernesykdom, som etter alt å dømme er reversibel, men hvor man p.t. ikke har sikre remedier for å påskynde reverseringen